

נייר מדיניות

טיפול אוריינות מדיה, מידע ובינה מלאכותית בהכשרת מורים

מאת: ד"ר איבנה רטנר, משרד החינוך – המזכירות הפדגוגית, מכללת גורדון |
 גב' הילה אשר, מכללת סמינר הקיבוצים |
 ד"ר שרון צוק, המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט |
 פרופ' טלי נחליאלי, המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט

מרץ 2026

מסמך מדיניות זה מופנה אל מקבלי ההחלטות בקרב הגורמים השונים במשרד החינוך, במוסדות האקדמיים המכשירים ובמל"ג.

רקע

המרחב הדיגיטלי המודרני מאופיין בהצפה של מידע שאינו עובר אימות או בקרה ובכלל זה דיסאינפורמציה וחדשות כזב (fake news). צריכה לא מבוקרת של תכנים אלה היא איום כפול על החברה הדמוקרטית: ראשית, היא גורמת לקיטוב חברתי הפוגע בלכידות החברתית, מעמיקה פערים בין קבוצות אוכלוסייה ומקשה על ניהול דיאלוג הנדרש לתפקודה של החברה; שנית, היא פוגעת ביכולת של האזרחים לקבל החלטות מושכלות בנושאים קריטיים כמו בריאות, שינויי אקלים, בחירות לכנסת וביטחון לאומי, וגורמת לשחיקת האמון במוסדות השלטון (הרמן ואח', 2025). מצבים אלה עלולים להוביל לירידה באיכות השיח הציבורי ולהחלשה מבנית של המרקם החברתי. מסמך מדיניות זה מתמקד בתופעה זו של צריכה והפצה לא מבוקרת של מדיה ומידע. כמענה להתמודדות עם התופעה הוא מציע טיפוח אוריינות מדיה ומידע בקרב סטודנטים להוראה במסגרת הכשרת מורים.

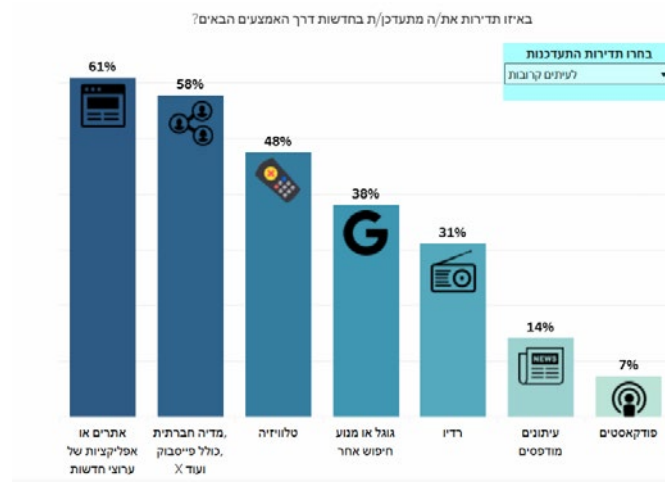
התופעה הבלתי-רצויה

התופעה הבלתי-רצויה שאליה מסמך מדיניות זה מתייחס היא צריכה והפצה לא מבוקרת של מדיה ומידע במרחב הדיגיטלי. תופעה זו כוללת שלושה סוגים של תכנים בעייתיים: מיסאינפורמציה (מידע שגוי ללא כוונת זדון), דיסאינפורמציה (מידע שגוי במכוון) ותכנים מניפולטיביים המעוצבים במטרה להשפיע על תפיסות ועל עמדות (Helberger et al., 2022). תכנים אלה מועצמים על ידי שלושה מנגנונים טכנולוגיים ותמריצים כלכליים-חברתיים: אלגוריתמים של רשתות חברתיות המעדיפים תכנים ויראליים; תמריצי מעורבות (engagement) המתגמלים תוכן מעורר רגש על פני תוכן מדויק; וכלים של בינה מלאכותית יוצרת (GenAI) המאפשרים ייצור והפצה מהירים וזולים של תוכן מזויף.

מחקר מקיף שפורסם בכתב העת *Science* (Vosoughi et al., 2018) מצא כי למידע כוזב יש יתרון ויראלי משמעותי: חדשות כזב מופצות מהר פי שישה מחדשות אמת, והן חודרות עמוק ורחב יותר לכל שכבות האוכלוסייה. תופעה זו מתחזקת עקב האלגוריתמים המזינים את המשתמשים בתכנים המחזקים את השקפת עולמם - תהליך המוביל להקצנה ולקיטוב חברתי.

מחקרים מצביעים על קשר בין סביבות מדיה מקוטבות לבין תהליכים של הקצנה חברתית (Kubin & von Sikorski, 2021). חשיפה חוזרת לתכנים מחזקים (תיבות תהודה) לצד תכנים המעוררים זעם ופחד מעמיקה מחלוקות ומעודדת עוינות ודה-לגיטימציה בין קבוצות. התופעה מתעצמת גם בשל הנגישות הגוברת לכלים המאפשרים יצירה של זיופים ריאליסטיים (deep fake) של וידאו, קול, תמונה וטקסט המקשים על זיהוי המניפולציה (Birrer & Just, 2025).

לצד זאת חל שינוי מבני במתווכי הידע. בעבר שימשו עיתונאים ואנשי אקדמיה כשומרי סף שבדקו ואימתו מידע, אך כיום רבים צורכים מידע ישירות דרך ממשקים ואלגוריתמים המעדיפים מעורבות על פני דיוק. תהליך זה תורם לשחיקה באמון הציבור בחדשות הממסדיות (Newman et al., 2023), אשר יוצרת ואקום שאליו נשאב מידע לא מאומת (איגוד האינטרנט הישראלי והטכניון, 2025). בהקשר הישראלי, מדד האינטרנט של איגוד האינטרנט הישראלי (2024-2025) מצביע על כך שהציבור הישראלי מתעדכן בחדשות בעיקר בממשקים דיגיטליים: 61% באתרים רשמיים ו-58% ברשתות חברתיות (ראו תרשים 1). סקר משותף של איגוד האינטרנט והטכניון (2025) חושף פער מדאיג: 74% מהישראלים מעידים כי כיום קשה יותר להעריך את אמינות החדשות, אך 56% מהישראלים סבורים כי הם מסוגלים לזהות פייק ניוז בעצמם. פער זה עשוי להעיד על ביטחון יתר בהערכת מידע ולהגביר חשיפה למניפולציות.

תרשים 1: הממשקים הדיגיטליים שבהם ישראלים מתעדכנים בחדשות לעיתים קרובות (איגוד האינטרנט הישראלי והטכניון, 2025)¹

כניסת הבינה המלאכותית מחרפה את הבעיה. היכולת לייצר deep fakes בעלות נמוכה ובקצב גבוה מקשה על האזרח הממוצע להבחין בין מציאות לבדיה (Floridi, 2018). תופעות אלה אינן נותרות במרחב הווירטואלי, אלא מתורגמות לפגיעה ממשית בתפקודי דמוקרטיה: ללא בסיס עובדתי משותף נשחקת היכולת לדיון ציבורי רציונלי ומתערערת הלגיטימציה של החלטות קולקטיביות בנושאי ליבה כמו בחירות ומדיניות ציבורית (Pawelec & Pawelec, 2022).

תופעת הפייק ניוז נוטה להתגבר במצבים של מחלוקת חברתית עזה. כך, בשנה החולפת 86% מהמשתמשים ברשתות החברתיות דיווחו על קושי להבדיל בין מידע אמין לבין פייק ניוז (בזק, 2024). סביב סוגיית החזרת החטופים 73% מבני הנוער ו-66% בקרב המבוגרים דיווחו על חשיפה למידע כוזב ולדיסאינפורמציה בסוגיה רגישה זו (ראו תרשים 2).

האמון בתוכן בירידה
תופעת הפייק ניוז מלווה אותנו מזה שנים אך שברה שיאים בשנה החולפת עם נתון חסר תקדים לפיו 86% מהמשתמשים ברשתות החברתיות מתקשים להבדיל בין מידע אמין ובין פייק ניוז שמופץ ברשתות החברתיות. המצב הופך עגום יותר לנוכח המציאות בה המאבק על התודעה הישראלית סביב החזרת החטופים הביא לחשיפה של 73% מבני הנוער למידע כוזב. גם בקרב האוכלוסייה הבוגרת המצב אינו מזהיר, כאשר 66% מהם דיווחו על חשיפה לפייק ודיסאינפורמציה בסוגיה רגישה זו.

הפייק-ניוז פורץ גבולות. מגיע אפילו לנושא החטופים

חשיפה לפייק ניוז בנושא החטופים

86%

לא יודעים/לחיות
מתי המידע שמופץ במדיית החברתיות
הוא מידע אמיתי ומתי הוא פייק ניוז

תרשים 2: אחוזי החשיפה לפייק ניוז בנושא החטופים בקרב בני נוער ומבוגרים (סקר בזק, 2024)

לנוכח התופעה, מספר מדינות באיחוד האירופי אימצו בשנים האחרונות חקיקה ורגולציה להתמודדות עם דיס־אינפורמציה ברשת, בעיקר בתקופת הקורונה. עם זאת, במרבית המדינות, וביניהן ישראל, המענה הרגולטורי עדיין חלקי או אינו מספק (Burchell, 2024).

שינוי המדיניות הרצוי

בהיעדר חקיקה ורגולציה אפקטיבית על רשתות חברתיות נדרש שינוי הממקם את החינוך, ובפרט את הכשרת המורים, כמענה מרכזי להתמודדות עם מידע מוטעה ודיס־אינפורמציה. שינוי זה יתמקד בפיתוח מיומנויות של אוריינות מדיה ומידע בקרב תלמידים, מורים, סטודנטים להוראה ומורי מורים באופן שיטתי ומתמשך.

הצורך בשינוי מדיניות ניכר בנתונים המעידים על פערים ביכולות של ביקורת והערכת מידע בישראל. נתוני מבקר המדינה (2021) מראים כי 73% מהאוכלוסייה הבוגרת בישראל הם בעלי רמת אוריינות דיגיטלית נמוכה בהשוואה לממוצע ה־OECD. נוסף על כך, בהשוואה בין ישראל למדינות ה־OECD נמצא כי רק 38% מהתלמידים הישראלים מצליחים להבחין בין עובדות לדעות בטקסטים דיגיטליים, לעומת 47% בממוצע ב־OECD. במדינות מובילות כמו פינלנד ואסטוניה הנתון עולה לכדי מעל 60%. פערים אלה מצביעים על צורך דחוף לשפר יכולות בסיסיות לניתוח טקסטים דיגיטליים ולהערכת אמינות מידע כבר בשלבי ההכשרה המוקדמים (Media Literacy Index, 2026).

לפי מדד אוריינות מדיה 2026 (Media Literacy Index), מבין 47 מדינות (41 מדינות אירופה ושש מדינות נוספות) ישראל ממוקמת במקום ה־33. מדד זה כולל התייחסות לרכיבים שונים, ביניהם מידת חופש העיתונות, איכות החינוך (על פי ההישגים במבחני פיזה ורישום ללימודים גבוהים) ורמת האמון בין האנשים בחברה (Media Literacy Index, 2026).

דוגמה למדיניות אפקטיבית ניתן למצוא בפינלנד, שבה אוריינות מדיה נתפסת כמיומנות יסוד המוטמעת בכלל מקצועות הלימוד ולא כשיעור ייעודי נפרד. בהתאם לתפיסה זו תלמידים לומדים בשיעורי מתמטיקה, למשל, כיצד סטטיסטיקה וגרפים עשויים לשמש להטיית קהל; בשיעורי היסטוריה וספרות הם לומדים כיצד לזהות תעמולה ולהבחין בין עובדות לדעות; בשיעורי אומנות הם לומדים כיצד יצירת תוכן באמצעות כלי בינה מלאכותית מאפשרת להבין את קלות הזיוף (כהן קווילה, 2026).

בישראל, בהיעדר תוכנית לאומית סדורה, את הוואקום שהותירה המדינה ממלאות יוזמות של חברות אזרחיות, כמו Fake Reporter, הפועלת לחשיפה ולסיכול של פעילות זדונית ברשת, או מיזם FakeOrNot, פרי שיתוף פעולה של איגוד האינטרנט הישראלי, המכון הישראלי לדמוקרטיה ומכון מופ"ת, שפועל להקנות לאזרחים כלי הגנה בסיסיים של אוריינות תקשורתית. יוזמות אלה פועלות ללא מימון ממשלתי, ושיתוף הפעולה שלהן עם מערכת החינוך הוא וולונטרי ונקודתי. מצב זה מדגיש את המחסור ביד מכוונת ובתשתית מערכתית להכשרת מורים בתחום.

נדרש אפוא מהלך מדיניות ממוקד שיחייב הכשרה שיטתית של סטודנטים להוראה ומורי־מורים באוריינות מדיה ומידע, ויבנה רצף פדגוגי שיאפשר לסטודנטים להוראה לפתח יכולות הערכה ביקורתית של מידע ולהקנות לתלמידים את המיומנויות האלה. מהלך כזה צפוי לצמצם פגיעות למניפולציות, להפחית קיטוב חברתי ולחזק את החוסן הלאומי של החברה בישראל.

תיאור החלופות

אנו מציעות שלוש חלופות להטמעת אוריינות מדיה ומידע במסגרת התוכניות להכשרת מורים. חלופה 1 כוללת הוספת של קורס חובה מקוון בהיקף של 1 ש"ש כתנאי לזכאות בתעודת הוראה בכל המוסדות להכשרת מורים. הקורס יפותח ברמה הארצית על ידי גוף מתכלל ויוטמע במוסדות. חלופה 2 כוללת מינוי של בעל תפקיד בכל מוסד להכשרת מורים, שיהיה אמון על פיתוח, ליווי והטמעה של אוריינות מדיה ומידע בקרב הסגל האקדמי (בדומה למודל של "פריזמה לומדת", שמטרתו פיתוח מקצועי מתמשך של סגל ההוראה בהיבטים של הוראה ולמידה דיגיטלית). חלופה 3 מתמקדת ביצירת פורום בין־מוסדי ארצי שיקלול נציגים מכל מוסד אקדמי להכשרת מורים. הפורום יהיה אמון על למידה משותפת ועל פיתוח חומרי למידה ותשתיות הדרכה, ויתמוך בהטמעה של התכנים במוסדות השונים באמצעות הנציגים שיהיו אחראים ליישום ולהפצה בקרב הסגל במוסדותיהם.

חלופה 1: קורס חובה

חלופה זו מתמקדת בחשיפה בסיסית ואחידה של כלל הסטודנטים הלומדים לקראת תעודת הוראה לאוריינות מדיה ומידע באמצעות קורס חובה בנושא. הקורס יהיה מקוון א־סינכרוני בדומה לקורסים מערכתיים הנדרשים כיום כתנאי לזכאות (למשל "זהירות בדרכים,

ביטחון ובטיחות"). הקורס יהיה בהיקף של 1 ש"ש לפחות ויהווה תנאי מנהלי לזכאות לתעודת הוראה, ללא הענקת נקודות זכות אקדמיות. פיתוח הקורס יתבצע ברמה הארצית על ידי מומחים בגוף מתכלל, והוא יוטמע בכל המוסדות להכשרת מורים באמצעות חיבור למערכות המידע והלמידה של כל מוסד.

חלופה 2: אחראי מוסדי

חלופה זו מתמקדת בהטמעה מערכתית ורוחבית של אוריינות מדיה ומידע בתוך ההוראה והלמידה במוסדות להכשרת מורים באמצעות מינוי אחראי מוסדי (מוביל אוריינות מדיה ומידע). בכל מוסד להכשרת מורים ימונה בעל תפקיד ייעודי, בדומה לאחראית טכנודגוגיה או "פריזמאי". תפקידו יהיה להוביל תהליך מוסדי לפיתוח מיומנויות אוריינות מדיה ומידע בקרב הסגל האקדמי ולתמוך בהטמעת התכנים בקורסים השונים ובסילבוסים, כך שהסטודנטים יהיו חשופים לנושא בהקשרים שונים במהלך ההכשרה. בעל התפקיד יוביל פיתוח תשתית תוכן והוראה (יצירת חומרי הוראה) ויקיים מפגשי למידה ופיתוח מקצועי לסגל. כל נציג יהיה מחויב להגיש דוח שנתי להנהלה על העשייה במוסד האקדמי.

חלופה 3: יצירת פורום בין-מוסדי ומינוי נציג מוסדי

חלופה זו מתמקדת בהקמה של פורום ארצי בין-מוסדי, מתוקצב ומתכלל, אשר ישמש מנגנון קבוע לפיתוח, לעדכון ולהטמעה של אוריינות מדיה ומידע בהכשרת מורים. בפורום ישתתף נציג מוביל מכל מוסד אקדמי להכשרת מורים (בדומה לפורומים ארציים קיימים כגון "פריזמה לומדת").

הפורום יתכנס באופן שוטף ויפעל כקהילת מומחים מקצועית. ישתתף בו נציג מוביל מכל מוסד אקדמי (כמו הפורום של פריזמה לומדת). במסגרת הפורום יתמחו המשתתפים באוריינות מדיה ומידע, יפתחו תכנים וחומרי למידה מתאימים ויטמיעו את התכנים במוסדות (כולל הובלה של יוזמות). נוסף על כך, במסגרת זו ישתתפו הנציגים במהלכים המתקיימים במוסדות השונים. כל מוסד יהיה מחויב לקדם אוריינות מדיה ומידע בקרב הסגל האקדמי והסטודנטים במסגרת "קולות קוראים" שיצאו ממשרד החינוך. כל נציג יהיה מחויב להגיש דוח שנתי על העשייה במוסד האקדמי שהוא מייצג.

הערכת החלופות - השוואה

חלופה 1 - קורס חובה	חלופה 2 - אחראי מוסדי	חלופה 3 - פורום בין-מוסדי
הוספת קורס חובה	מינוי בעל תפקיד שיהיה אמן על נושא אוריינות מדיה ומידע במוסד האקדמי	יצירת פורום בין-מוסדי
3/5 (בינונית)	3/5 (בינונית)	4/5 (גבוהה)
תועלת כמותית (20%) הקורס אומנם מבטיח שכל הסטודנטים יחויבו בלמידה של תוכן בסיסי באוריינות מדיה ומידע כתנאי לזכאות לתעודת הוראה, אך הסגל האקדמי אינו שותף פעיל במהלך.	חלופה זו צפויה להרחיב את היקף החשיפה של הסטודנטים לאוריינות מדיה ומידע, משום שהתכנים יוטמעו בקורסים רבים לאורך ההכשרה ולא רק במסגרת נקודתית אחת. עם זאת, בהיעדר תקציבים מספקים ייעודיים עלול להיות מורכב לגייס אנשי סגל רבים שילמדו ויטמיעו את התכנים.	חלופה זו מייצרת מנגנון שמאפשר הטמעה רחבה באמצעות שילוב בין שני רכיבים: (א) נציג מוביל בכל מוסד המחובר למרכז ידע ארצי, ו-(ב) תקציבים ייעודיים ("קולות קוראים") שמאפשרים גיוס סגל לביצוע מהלכים מוסדיים בפועל, כמו: למידת סגל, הטמעה בקורסים ופיתוח משימות ותוצרי הוראה. בכך גדל הסיכוי לחשיפה רחבה של סטודנטים ואנשי סגל לתכנים בהקשרים מגוונים לאורך שנות ההכשרה.

חלופה 1 - קורס חובה	חלופה 2 - אחראי מוסדי	חלופה 3 - פורום בין-מוסדי
תועלת איכותית (20%) 2/5 (בינונית-נמוכה) מדובר בהתערבות נקודתית (קורס אחד במהלך כל שנות הלימודים) שלא בהכרח תביא לשינוי עמוק ומשמעותי. נוסף על כך, מאחר שהתכנים אינם משולבים באופן מובנה בקורסי הדיסציפלינות, יידרשו הסטודנטים לבצע בעצמם את ההעברה ואת הקישור לתחומי ההוראה שלהם, ולכן האפקטיביות עלולה להצטמצם.	3/5 (בינונית) הטמעה בקורסים שונים מאפשרת לסטודנטים לפגוש את הנושא בהקשרים מגוונים (דיסציפלינות שונות, פרקטיקות פדגוגיות שונות, ניתוח מקרים רלוונטיים), ובכך היא מחזקת העברה לשדה ההוראה. עם זאת, עלולה להיות בעיה לגייס את הסגל ולכן גם תהליכי הלמידה של הסטודנטים עלולים להיפגע.	4/5 (גבוהה) הפורום הבין-מוסדי צפוי לשמש מרכז תמיכה, פיתוח והפצה של תכנים עדכניים ולחזק את איכות היישום באמצעות תהליך למידה משותף, סטנדרטים מקצועיים וכלים יישומיים. מנגנון "הקולות הקוראים" עשוי להניע מהלכי עומק בתוך המוסדות: פיתוח פרקטיקות הוראה והערכה, שילוב מודרך בסילבוסים ויצירת רצף פדגוגי בין קורסים.
ישימות פוליטית (15%) 2/5 (בינונית-נמוכה) יישום החלופה דורש החלטה מערכתית המחייבת את כלל המוסדות להוסיף רכיב חובה כתנאי לזכאות לתעודת הוראה, וכן לערוך התאמות בתקנונים ובמערכות המוסדיות. מהלך מחייב מסוג זה עשוי להיתקל בהתנגדות מוסדית בשל עומס לימודים, אוטונומיה אקדמית ושיקולי תכנון תוכניות.	3/5 (בינונית) מצד אחד, קיומו של גורם מתכלל במוסד מפחית התנגדויות, מספק תמיכה מקצועית ומאפשר יישום מדורג. מצד שני, החלופה עדיין מחייבת שינוי בפועל מצד כלל אנשי הסגל (או לפחות חלק משמעותי מהם), ועלולה להיתפס כהנחיה "מלמעלה" המגבילה אוטונומיה אקדמית ויוצרת עומס נוסף.	4/5 (גבוהה) חלופה זו מציגה ישימות גבוהה יחסית משום שהיא מבוססת על מנגנון תמרוץ ולא על כפייה: המוסדות מקבלים מימון לפעילות מותאמת מוסדית באמצעות "קולות קוראים", ובכך יכולים ליישם את המדיניות באופן המתיישב עם סדרי העדיפויות והמבנה האקדמי שלהם. כמו כן, קיומו של פורום ארצי מפחית התנגדויות באמצעות תמיכה מקצועית רציפה.
מורכבות וזמן ביצוע (20%) 4/5 (זולה יחסית) מבחינה תפעולית מדובר במהלך פשוט יחסית, משום שהקורס מקוון ואי-סינכרוני. עם זאת, זמן הביצוע עשוי להתארך בשל תהליך פיתוח הקורס, אישורים נדרשים וחיבור טכני למערכות המוסדות.	3/5 (בינונית) החלופה דורשת רצף של שלבים: פיתוח תכנים ראשוניים, למידה והנעה של הסגל ולבסוף הטמעה בקורסים ושיפור לאורך זמן. לפיכך, אף שהיישום אפשרי, הוא דורש תכנון, ליווי וניהול שינוי מוסדי, וההשפעה המלאה צפויה להצטבר לאורך זמן ולא מיידית.	3/5 (בינונית) חלופה זו דורשת הקמה ותיאום של פורום ארצי, מינוי נציגים, בניית מנגנון "קולות קוראים" ובקרה ופיתוח תכנים ראשוניים. לפיכך, המורכבות בינונית וההשפעה צפויה להצטבר בהדרגה (בעיקר לאחר שנת הפעילות הראשונה).
השפעות חיצוניות (5%) 2/5 (בינונית-נמוכה) לקורס עשויות להיות השפעות חיצוניות מגוונות. מצד אחד, הוא עשוי להגביר מודעות ציבורית ומוסדית לחשיבות אוריינות מדיה ומידע. מצד שני, תכנים בתחום זה עלולים לעורר התנגדות בקרב חלק מהסטודנטים או קבוצות עניין, במיוחד כאשר נכללים בו נושאים הנתפסים כרגישים (למשל פוליטיקה, ביטחון, מגדר, בריאות). נוסף על כך, שינויי טכנולוגיה מהירים (בפרט בתחום הבינה המלאכותית) יחייבו עדכונים תכופים כדי לשמור על רלוונטיות.	4/5 (גבוהה) לחלופה פוטנציאל ליצור קהילות למידה בקרב אנשי הסגל ולעודד עבודה שיתופית על שילוב תכנים בקורסים. לאורך זמן, המהלך עשוי להוביל לפיתוח מומחיות פנימית בכל מוסד, לחיזוק קשרים עם מומחים חיצוניים ולהתפתחות תשתיות מקצועיות שיישאו גם לאחר תקופת התקצוב.	4/5 (גבוהה) לחלופה פוטנציאל ליצירת קהילת מומחים ארצית ולהאצת שיתוף ידע בין מוסדות. היא עשויה לתרום לפיתוח מומחיות פנימית במוסדות, לגיוס מומחים מבחוץ ולהפצת תוצרים איכותיים (חומרי למידה, כלי הערכה, תבניות משימות) גם מעבר למסגרות המימון. נוסף על כך, הפורום עשוי להגביר אחידות מקצועית וסטנדרטיזציה ללא פגיעה ישירה באוטונומיה.

חלופה 1 - קורס חובה	חלופה 2 - אחראי מוסדי	חלופה 3 - פורום בין-מוסדי
עלות החלופה (זולה יחסית) 4/5 העלות הכוללת היא חד־פעמית וכוללת פיתוח קורס והטמעה מוסדית. עם זאת, יש להביא בחשבון גם התאמות ניהוליות נלות (חיבור למערכות מידע, מנגנוני בקרה ואישור השלמה), וכן תחזוקה ועדכון תקופתי של התכנים.	עלות החלופה (בינונית) 3/5 עלות החלופה גבוהה יותר מחלופת קורס מקוון אחיד, משום שהיא כוללת משאב אנושי מתמשך במוסד (3 ש"ש בשנה למשך 3 שנים) וכן רכיבי פיתוח תוכן והובלת למידה מוסדית (כולל תקציב תפעולי וימי למידה/מומחים). עם זאת, העלות עדיין מתונה יחסית, משום שהיא ממוקדת בתשתית שתשפיע על קורסים רבים ולא על פעילות חד־פעמית.	עלות החלופה (גבוהה יחסית) 2/5 עלות החלופה גבוהה ביחס לחלופות האחרות, שכן היא כוללת ניהול פורום ארצי, תקצוב נציג בכל מוסד לאורך זמן, וכן תקציבי יוזמות מוסדיות משמעותיים במסגרת "קולות קוראים". עם זאת, העלות משקפת השקעה בתשתית לאומית מתמשכת שמטרתה לייצר שינוי עומק ולא פעילות חד־פעמית.
945,000 ₪	2,700,000 ₪	5,835,000 ₪
3 ש"ש פיתוח הקורס הארצי (45,000 ₪) הטמעת הקורס במוסד האקדמי 1 ש"ש לשנה, למשך שלוש שנים - 45,000 ₪ לכל מוסד (900,000 ₪ ל־20 מוסדות) 45000+900000 = 945,000 ₪	3 ש"ש - 45,000 ₪ לשנה, למשך 3 שנים - 135,000 ₪ לכל מוסד. ל־20 מוסדות: 2,700,000 ₪	3 ש"ש - 45,000 ₪ - מנהל פורום לשנה, למשך 3 שנים (135,000 ₪). 3 ש"ש - 45,000 ₪ לכל נציג לכל מוסד + 50,000 ₪ לכל שנה לכל מוסד - במסגרת "קולות קוראים" למשך 3 שנים - 285,000 ₪ לכל מוסד (5,700,000 ₪ ל 20 מוסדות) 5,835,000 = 5,700,000+135,000 ₪
3	3.05	3.4

המלצת המדיניות

כיום לא קיימת מדיניות סדורה להוראה של מיומנויות אוריינות מדיה ומידע במסגרת הכשרת מורים. היעדר מדיניות כזו יוצר פער הולך ומתרחב בין האתגרים שהמרחב הדיגיטלי מציב - ובפרט דיס-אינפורמציה, מניפולציות ויכולות זיוף מתקדמות בעידן הבינה המלאכותית - לבין הכלים המקצועיים שמערכת החינוך מציינת בהם מורים ותלמידים.

הפער צפוי לבלוט ביתר שאת נוכח המגמות הבין-לאומיות להרחבת מדידה והערכה של מיומנויות אלה, ובכלל זה שילוב רכיבי אוריינות מדיה ואוריינות בינה מלאכותית בהערכה עתידית, במסגרת מבחני פיזה, לקראת שנת 2029 (OECD, 2025). משמעות הדבר היא שמערכת החינוך תידרש להוראת מיומנויות אלו בבתי הספר, ולכן נחוץ שכבר כעת מערכת הכשרת המורים תיתן על כך מענה שיטתי, עקבי ובר-קיימה.

שלוש החלופות שהוצגו במסמך מציעות נתיבים אפשריים לקידום יעד זה. לאחר בחינתן אנו ממליצות על חלופה 3 - הקמת פורום ארצי בין-מוסדי מתקצב, המשלב בין למידה מקצועית מתמשכת, פיתוח תשתיות הוראה והערכה ותמרוץ יישום במוסדות באמצעות מנגנון "קולות קוראים".

החוזקה של חלופה זו היא ההתבססות על מנגנונים קיימים, על שיתופי פעולה ועל למידה משותפת של אנשים ממוסדות אקדמיים שונים, תוך שמירה על אוטונומיה ועל חופש פעולה של כל מוסד. ההטמעה של התכנים הנלמדים היא מיידית במוסדות, ויש אפשרות להיזון חוזר מידי ומהיר במסגרת הפורום. במקום להסתפק בחשיפה נקודתית של הסטודנטים, החלופה ממקמת את הסגל האקדמי כקהל היעד המרכזי. כאשר הסגל מפתח מומחיות, פרקטיקות וכלי הוראה, הסטודנטים נחשפים לתכנים באופן חוזר ורוחבי לאורך ההכשרה, בתוך הדיסציפלינות ובקורסים הפדגוגיים. נוסף על כך, הפורום יוצר תשתית מקצועית משותפת, חומרי למידה עדכניים ושפה משותפת מבלי לפגוע בחופש הפעולה של כל מוסד. כל מוסד בוחר כיצד ליישם בהתאם להקשר, למשאבים ולמבנה התוכניות שלו, תוך שמירה על איכות ועל הלימה לאותה מטרה לאומית. מעבר לכך, זהו תחום המשתנה במהירות: פורום פעיל מאפשר עדכון

רציף של חומרים ופרקטיקות, למידה מהשטח ומשוב מהיר בין המוסדות. כל אלה עשויים לחזק את הרלוונטיות ואת האפקטיביות של ההטמעה.

ולבסוף, הפורום מייצר מרחב מקצועי שבו מוסדות שונים משתפים ידע, מפתחים תוצרים משותפים ומאיצים למידה. שיתוף פעולה כזה צפוי לחזק את כלל השותפים, להרחיב חשיפה לתוכניות ולסטנדרטים בין לאומיים ולהעמיק את ההתמקצעות הלאומית בתחום אוריינות מדיה ומידע.

החולשה המרכזית של החלופה היא התלות באיכות הנציגים המוסדיים ובמידת שיתוף הפעולה שייווצר ביניהם. עם זאת, ניסיון מצטבר ממסגרות בין-מוסדיות דומות (כגון "פריזמה לומדת") מלמד כי ניתן להימנע ממנה באמצעות כללי עבודה ברורים, ליווי מקצועי, מנגנוני בקרה ודיווח שנתיים וכן הצבת יעדים אופרטיביים להטמעה בכל מוסד. כלומר, גם במבנה בין-מוסדי ניתן להוביל שינוי עקבי ומתמשך כאשר קיימת תשתית מקצועית מתכללת ותמריצי יישום מתאימים.

אנו מקווות כי המלצה זו תהיה צעד משמעותי בדרך לבניית תוכנית לאומית כוללת לקידום אוריינות מדיה, מידע ובינה מלאכותית במערכת החינוך. תקוותנו היא כי היא תיתן מענה גם לביקורת על היעדר פעולה מערכתית בתחום, במיוחד לנוכח ההתפתחויות הבין-לאומיות וההיערכות להערכה עתידית לקראת מבחני פיזה לשנת 2029 (OECD, 2026).

רשימת מקורות

- איגוד האינטרנט (2022). **משווה: רגולציה וחקיקה להתמודדות עם מידע כוזב ודיסאינפורמציה**.
<https://www.isoc.org.il/wp-content/uploads/2021/12/ISOC-IL-Review-of-Anti-Disinformation-Legislation-January-2022.pdf>
- איגוד האינטרנט הישראלי והטכניון (2025). **סקר צריכת חדשות וחשיפה לדיס-אינפורמציה בישראל**.
<https://www.isoc.org.il/sts-data/media-and-disinformation-survey-il>
- בזק. (2024). **דו"ח האינטרנט של ישראל 2024**.
https://www.bezeq.co.il/media/PDF/the_internet_report_2025.pdf
- הרמן, ת', יוחנני, ל', קפלן, י' וספוד'ניקוב, א"א (2025). **מדד הדמוקרטיה הישראלית: 2025**. המכון הישראלי לדמוקרטיה ומרכז ויטרבי.
<https://www.idi.org.il/media/30229/the-israeli-democracy-index-2025-hebrew.pdf>
- המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS, 2025). **מדד הביטחון הלאומי: חוסן חברתי וקייטוב פוליטי**.
<https://www.inss.org.il/he/publication/inss-survey-december-2025>
- כהן קיוולה, ק' (2026, 22 בינואר). **ללמוד מפילנלנד איך מחנכים ילדים לזהות פייק ניוז. כלכליסט**.
<https://www.calcalist.co.il/magazine/article/c3i6ik4xe>
- מבקר המדינה (2021). **המוכנות לשוק העבודה המשתנה: אוריינות דיגיטלית לאורך החיים** (דוח שנתי 104-ב-71).
<https://library.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Documents/2021/71B/2021-71b-104-Labor-Market-Digital.pdf>
- Birrer, A., & Just, N. (2025). What we know and don't know about deepfakes: An investigation into the state of the research and regulatory landscape. *New Media and Society*, 27(12), 6819–6838.
- Burchell, K. (2024). *Beyond disinformation identarian narratives meet authoritarian practices*. Lawfare & Marketcraft.
- Floridi, L. (2018). Artificial intelligence, deepfakes and a future of ectypes. *Philosophy & Technology*, 31(3), 317–321. <https://doi.org/10.1007/s13347-018-0325-3>
- Helberger, N., Appelmann, N., & Fathaigh, R. Ó. (2022). *The perils of legally defining Disinformation*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3964513>
- Kubin, E., & von Sikorski, C. (2021). The role of (social) media in political polarization: A systematic review. *Annals of the International Communication Association*, 45(3), 188–206.
- Media-Literacy-Index-2026. Open Society Institute, Sofia.
<https://osis.bg/wp-content/uploads/2026/01/Media-Literacy-Index-2026.pdf>
- Newman, N., Fletche, R., Kirsten, E., Robertson, C. T., & Nielsen, R. K. (2023). *Digital news report 2023*. Reuter Institute.
https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2023-06/Digital_News_Report_2023.pdf
- OECD. (2026). PISA 2029 Media and Artificial Intelligence Literacy. <https://www.oecd.org/en/about/projects/pisa-2029-media-and-artificial-intelligence-literacy.html>
- Pawelec, M., & Pawelec, M. (2022). Deepfakes and democracy (theory): How synthetic audio-visual media for disinformation and hate speech threaten core democratic functions. *Digital Society*, 1(2), 19. <https://doi.org/10.1007/s44206-022-00010-6>
- Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146–1151. <https://doi.org/10.1126/science.aap9559>